

Илијана Р. Чутура
Универзитет у Крагујевцу
Педгошки факултет у Јагодини
Катедра за филолошке науке

УДК: 821.163.41.09-32 Капор М.
ИД БРОЈ: 192069388
Оригинални научни рад
Примљен: 11. март 2012.
Прихваћен: 21. април 2012.

СТИЛСКИ ЕФЕКТИ (НЕ)ПРЕВОЂЕЊА У КЊИЗИ М. КАПОРА *A GUIDE TO THE SERBIAN MENTALITY*

Апстракт: У раду¹ се анализирају стилски ефекти превођења/непревођења термина специфичних за одређену културу у књизи *A Guide to the Serbian Mentality* М. Капора. Посебна пажња посвећује се примерима различитих модела превођења (или очувања у оригиналу) специфичних израза и лексема као маркера преклапања различитих култура, вредности и веровања у једном књижевном тексту.

Кључне речи: превођење, Момо Капор, култура, вредности, стилогност, код.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Предмет овога рада јесте анализа различитих поступака у преводилачком односу према културолошки специфичној лексици у популарној књизи М. Капора *A Guide to the Serbian Mentality*. Специфичности овог односа проистиче из чињенице да се књига бави управо тематиком одређене културе и њених контаката са другим културама.

1.1. *A Guide to the Serbian Mentality* је књига која је као целина једино објављена на енглеском језику. Састављена је од релативно кратких текстова, објављиваних током неколико година у *Полиџици* и месечном часопису *JAT Review*, те представља својеврстан функционалностилски и жанровски мозаик који се чита као „помало путопис, урбана анегдота, збирка

¹ Овај рад написан је у оквиру научног пројекта 178014 *Динамика стурктура савременој српској језика*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

цртица, новинских колумни². Скоро половину књиге чине илустрације (цртежи) аутора.

1.2. Текстови су углавном писани у трећем лицу, али није занемарљив удео сегмената писаних у првом и другом лицу. Делови у првом лицу једине описују лична искуства наратора, али и његове ставове које преноси читаоцу као поуздан познавалац, аналитичар и тумач српског менталитета. Чак и када признаје да нешто не зна или не разуме, Капор своје чуђење образлаже знањем чињеница које другима нису доступне. Тако, на пример, каже да не разуме зашто се наши писци фотографишу у својим библиотекама, кад чешће завирују у оставу са зимницом него у своје књиге:

I shall never understand why our country's writers, when interviewed, always pose before a library full of encyclopedias and not in the sotoreroom before a row of jars, which they devour more often than many of their books. (67)

Фрагменти у другом лицу најчешће су у форми директних савета читаоцу, на пример:

Hence, you have to use your instincts or, better still, to follow plump people who don't scrimp on food, who know where to go for lunch or dinner, and house painters from a building site who prefer culinary content to form and elegant service. (71)

У већем броју случајева дати као закључци текстова, делови писани у другом лицу понекад садрже и директно обраћање странцу неупућеном у тајне српског менталитета, као и детаљна упутства за проналажење одређених места у Београду, за поступање у одређеним ситуацијама и сл.:

Hence, dear foreigner, if you arrive at the Surčin Airport when all the restaurants in Belgrade have already closed, instruct your taxi driver to take you to Francuska 7, and treat him to drink at the bar. He will have been there many times before. (87)

Такви савети – не без аутоироничног тона – неопходни су, како следи из прича, због мање добрих страна сналажења у Србији, тј. због мање добрих страна српског менталитета које аутор нити крије нити оправдава,³ али и не исказује неразумевање за њих.

² *Predstavljen vodič Mome Kapora na engleskom*: П. Арбутина, директор „Дерете“, 28. 6. 2006.

³ „The book tries to describe all our cultural traits, both positive and negative“, примећује у приказу ове књиге И. Миладин (Миладин 2008). Сличну опсервацију даје и М. Савић, говорећи о томе шта за Капора значи *лепа прича*: „Лепа прича је она у којој се аутор никад не свађа са стварношћу. Стварност може бити оваква и онаква, и ружна и лепа, и суморна и весела, а на

1.3. Текстови су повезани тематски; они представљају менталитет и културне моделе понашања српског народа и то претежно у урбаној средини.⁴ Стога садрже културолошки спецификоване лексеме, синтагме и фразеологизме. С друге стране, у књизи су честе и лексеме и изрази из других језика, односно елементи култура које су присутне у српском језику из историјских разлога.

Лексеме, синтагме и фразеологизми специфични за српску културу у енглеском тексту остају на српском језику, с тим што су графички издвојене курзивом. На тај начин долази до својеврсног прекључивања кодова⁵ које своју главну сврху налази у представљању једне одређене културе као основној теми књиге.⁶ Прекључивање кодова заступљено је на нивоу лексема или синтагми, у оквирима појединих реченица текста (intra-sentential code-switching) или у насловима.

2. НЕПРЕВЕДЕНЕ ЛЕКСЕМЕ И ПОЈМОВИ – „CULTURAL WORDS”

2.1. Сама тематско-мотивска структура књиге *A Guide to Serbian Mentality* показује велику разноврсност факата које Капор описује: предмета и начина њихове употребе, локација, навика, ставова о сопственом и „туђем“ и сл. Кроз наизглед свакодневне и „обичне“ фрагменте предметне реалности Капор – будући да поседује „редак смисао да овековечи ситни-

писцу је да у њој нађе она зрнца од којих се може направити ведро и духовита прича, са једноставном поруком да је живот такво чудо да га вреди живети“ (Савић 2011: 144).

⁴ Овакав избор надовезује се на контраст Капоровог „народског“ приповедања и његове оријентисаности на урбане теме. У том смислу, на вест о Капоровој смрти Р. Божовић каже за *Полицику*: „Дошао је из епског краја, из епског света, да би постао можда један од најзорнијих протагониста урбанитета, или самог урбаног живота“ (Politika.rs/rubrike/kultura, 3. 3. 2010).

⁵ „У мешање кодова спада пренос језичких елемената из једног језика у други“ (Кристал 1999, s.v. *код*). Међутим, мешање или прекључивање кодова не односи се само на прелазак са једног језика на други у процесу комуникације, већ *код* подразумева „сваки комуникациони систем који укључује језик – што социолингвистима омогућује да избегавају термине као што су дијалект, језик или варијетет“ (Кристал 1999, s.v. *код*). Избор једног или другог језика регулисан је факторима који се најчешће могу подвести под ставове о језику који одражавају говорникову рецепцију другог говорника или групе, те представљају „accomodative behaviour“ (Винфорд 2003: 125).

⁶ Ова мотивација за прекључивање кодова битно се разликује од најчешћих, социјалних мотива које описује социолингвистичка литература. Ти мотиви односе се на однос међу говорницима или друштвеним заједницама којима говорници припадају: прилагођавање ситуацији, побољшање ефикасности комуникације, прикључивање и припадање одређеној друштвеној заједници, одржање националног и др. идентитета (в. Џајлс, Синклер 1979).

це“ (Рајко Петров Ного, Politika.rs/rubrike/kultura, 3. 3. 2010) – долази до мотива који функционишу као фрагменти менталитета српског народа. Сваки од педесет осам текстова даје слику по једног таквог мотива, односно по једну *културолошку информацију*. Овај однос дефинише Чик, наглашавајући да култура – када се схвата као *информација* – укључује заједничко знање групе људи, моделе понашања, материјалне објекте (ентитете) итд. (Чик 1999: 5). Језичко-стилску анализу поступака (не)превођења у књизи *A Guide to the Serbian Mentality* засноваћемо управо на наведеним елементима, који су садржани већ у самим насловима текстова и репрезентују сваку од области културе схваћене на овај начин. У избору мотива Капор најчешће посеже за елементима имплицитне културе као опште културе која се не усваја учењем, тј. није део енциклопедијског знања (Галисон 1991: 116).

2.2. Стилски потенцијал културно специфичних лексема (и јединица вишег ранга) у преводу заснива се на њиховој везаности за културу и цивилизацију изворног језика (Source Language). Овакве лексеме – „cultural words” или *реалије* – није лако једнозначно дефинисати јер не постоји пуна сагласност међу истраживачима, како потврђује и М. Иниго Рос:

It is not easy to explain what cultural terms and realia are, since there is no agreement in this respect either in concepts or in terminology. The English-speaking scholars (such as Nida and Newmark) refer to *cultural words* or *culture-specific terms*, whereas the German scholars have coined a number of more specific terms which are not easily translated into other languages: the Latin term `Realium` (plural `Realia`) or `Realie` refer to the objects and concepts which belong to a culture, whereas `Realienbezeichnung` or `Realienlexem` are the words used to name the cultural item in question. Therefore, they are equivalent to the English term `cultural word`” (Иниго Рос 2003: 17).

„Cultural words“ улазе у групу лексема које означавају оне концепте и материјалне предмете који су карактеристични за одређене нације (Влахов, Флорин 1980: 47–140), у одређеном временском периоду, фази друштвеног развоја и сл. Стога су неке од ових лексема непреводиве или је њихово значење тешко дефинисати у оквирима друге културе. Најчешће, оне спадају у нека од лексичко-семантичких поља која су сама по себи „културно специфична“, а односе се на област савременог свакодневног живота, област традиционалног свакодневног живота, фолклор (Брунцел 2002: 129). У реалије спадају и историзми, лексеме које се јављају у фразеологизмима и неке лексеме страног порекла (Исто). Чак се и најфреквентније погрешке у превођењу јављају код лексема неколико културно специфичних семантичких поља (храна, традиционална одећа и сл., в. Ђорић-Француски 2008: 145–160).

2.3. У Капоровој књизи је неколико таквих семантичких поља: храна и пиће, традиционална градероба, одређена места и локације (киоск за роштиљ,

кафана, Клуб књижевника и сл.), навике, празници и обичаји. Међу њима, поље *хране и пића* у највећој мери садржи непреведене лексеме, на пример:

And while the Englishmen nibble on their biscuits (the reason they're so pale), we take *pihtije* and *kavurma*, and often there's a serving of *glava u škembetu*, a little snack lest we go hungry. (52); The grill, for instance, comes from Arab countries, while *ćevapčići* (a cylindrical-shaped piece of grilled meat) from Turkey, and further back from Persia. *Njeguška* smoked ham is close relative from ham from Parma... (22); After a mere twenty-minute drive across the Sava River, in Zemun and Pančevo you may be offered dumplings, *šufnudle*, *štrukle*, *mlinci*, *čušpajz*, *melšpajz*, goulash and Hungarian *perkelt*, as well as strudel with poppy seeds... (24).

Велики број текстова укључује и приче о храни и пићу, али се овом облашћу директно бави неколико њих: *The Mystique of Belgrade Cuisine*, *As Simple as Beans*, *Serbia among Plum Trees*, *Šumadija Tea*, *The Nectar of God Dionysus*, *Jars of Sunshine*, *Pljeskavica Strikes Back*. У њима називи за храну и пиће имају разнолик статус, који није увек еквивалентан статусу који означеноме даје Капор. Тако, одређена врста хране или пића може бити позната само Србима, али у мноштву случајева уникатност *ознаке* може довести до заблуде да нигде на свету нема истог *означеног*, тј. да не постоји исто или слично јело или пиће. Текстова у којима ове две стране „јединствености“ доводи у сукоб Капор структурира на следећи начин: (1) констатује да Срби верују да је одређени производ „само наш“; (2) наводи низ противаргумената са потврдама – називима за исто у другим језицима; (3) даје одређену врсту компензације за побијену јединственост. На пример, текст о пасуљу (насловљен фразеологизмом *as simple as beans*) почиње констатацијом:

Serbs naively believe that they invented the bean (like everything else)! True, Vienna's menus have for centuries offered bean soup with smoked meat under the showy name *Serbische Bohnensuppe*, and until the latest wars Serbian-style beans were a specialty of the „Gradski Podrum“ in Zagreb. (40)

Међутим, Капор даље даје „доказе“ да пасуљ није само српски, почињући од латинског назива и историјата доласка пасуља у наше крајеве, а закључујући да „скоро свака нација има неколико јела од пасуља у својој националној кухињи“ и наводећи или описне називе на енглеском језику или оригиналне називе из различитих језика, нпр. *cassoulet*, *chili con carne*, *janija* broths and salads, *empanada*. Ипак, у овом тексту његова „кључна реч“ – *пасуљ* – увек је преведена на енглески или неки други језик (нпр. нем. *Serbische Bohnensuppe*), али су називи за сорте пасуља (тетовац, градиштанац) дати у оригиналу. На крају, у трећем сегменту, који смо одредили као „компензаторни“, истиче се јединственост неких начина припреме пасуља: пасуљ Павла Вујисића, војнички па-

суљ, манастирски пасуљ. Капор тако индиректно показује да културолошка специфичност не зависи од материјалне основе (јела од пасуља су заједничка за многе нације), већ од тога да ли основа поседује капацитет да у извесним ситуацијама одређује понашање људи које постаје јединствено.⁷

Сличну структуру и сличан третман лексема које се не преводима и текст о ракији (*Serbia among Plum Trees*). Он започиње констатацијом да Срби одувек пеку ракију, што бива појачано враћањем у историју и изношењем чињенице да су и стари Словени пекли медовину:

Serbs are people who have from time immemorial made *rakija* (brandy) from anything they could lay their hands on. (44)

There is no reliable historical record as to when Serbs began making *rakija*, but it must date back to those remote times when they arrived as Old Slavs to this region from their original homeland – slightly drunk on *medovina* (mead), which they learned to make behind the Carpathian Mountains. (47)

Лексема *ракија* се не преводи већ се, кад се она први пут појави у тексту, даје превод на енглески у загради; називи за врсте ракије такође остају непреведени, уз ретко појављивање енглеског еквивалента у загради, нпр. „*klekovača* (juniper brandy)“, тако да хипонимски низ има донекле друкчији третман од хиперонима. Други начин објашњења значења непреведене лексеме јесте релативна реченица, нпр.:

„There are also, of course, *lozovača* and *komovica*, both made from *komina*, which is a by-product of wine making“, а трећи давање вишелексемског еквивалента у загради: „*jabukovača* (distilled from apple cider)“. Тако прекључивање кодова добија своје оправдање у представљању српске културе, а остварује се најчешће у форми објаснидбених конструкција са значењем преформулације или конкретизације.⁸

У другом делу текста Капор се фокусира на позамашну листу воћа и других сировина од којих Срби пеку ракију, истичући да је управо та разноврсност основна *differentia specifica* српског начина прављења и конзумирања ракије („It is quite impossible to enumerate all the fruits that have been used to make *rakija*!“ (46)). Међутим, у набрајању свих врста ракије код нас, Капор најчешће долази до закључка да се и другде у свету прави таква ракија:

⁷ Овај капацитет одређује се као једна од најбитнијих карактеристика „јединица културе“ (Дарам 1991: 188).

⁸ О објаснидбеним координираним конструкцијама у српском језику в. Ковачевић 1998: 58–79.

They make it from a special type of pear, named after an Englishman, William, after whom the brandy received its name *Vilijamovka*. (44)

The Serb *jabukovača* (distilled from apple cider) is none the worse than the renowned Calvados, just as the quality of *vinjak* is as good as cognac, but cognac is the trade name of a brandy made in the French city of Cognac. (44 – 45), као што, уосталом, закључује да је „шумадијски чај“ релативно сличан грогу и сакеу:

Many are unaware that our national tea is very close to the family of English grog; it is also related to punch, and has a distant relative in Japan because their brandy – sake – is also drunk warm. (Капор, 53).

Брзо се из овог богатог опуса врста ракије издваја шљивовица која Србе чини „јединственим у свету жестоких пића“, и чији је назив дат и према енглеској ортографији и објашњен у загради: *šljivovica* – *slivovitz* (plum brandy). У овом случају ознака и означено добијају исти статус: обоје су својеврсни уникати, што се потврђује и позивањем на Ларусову енциклопедију:

Apparently no one else in the world, aside from Serbs, makes brandy from plums, and if they do, it is a bleak copy of the original, whose name – *slivovitz* – has made it into the *Larousse Encyclopedia*, along with the names of five historical personages, as things that make this small nation specific“ (47).

Закључак о неодрживости идеје културне уникатности, односно закључак да шљивовица ипак није српска културна и цивилизацијска инвенција, дат је индиректно, на два места. Прво, у самом тексту се даље напомиње да је шљива пожегача заправо пореклом из далеких земаља, те да је увезена из Мађарске:

This *rakija* is made from a special type of plum – *požegača* – that is rife in the regions of Valjevo, Kraljevo and Čačak (...) This type of plum is also called *madžarka* because it was brought from Hungary at the beginning of the last century. The renowned philanthropist Sava Tekelija brought the seedlings aboard ships crossing the Sava River. This type of plum made it to Hungary from Asia, from far-old Turkmenistan. (46)

Друга индиректна али јасна назнака да шљивовица ипак није специфична за Србе налази се у једном од претходних текстова, у којем се тврди да Немци имају лиценцу за извоз *йрейеченице*. И ова је лексема у енглеском тексту непреведена, али је у загради дато објашњење њеног значења:

What, then, is the Serbian brand? Slivovitz? Hardly so; it is also made – albeit not as well – by Hungarians, Bulgarians and other nations, while Ger-

mans still hold the old license to export prepečenica (high-grade plum brandy) throughout Europe. (24).

2.4. Поред анализираног семантичког поља, Капор представља и навике које се односе на јело и пиће, односно на конзумирање хране и пића. Описујући узусе понашања у кафани, ресторану, на пословном ручку и сл., Капор посеже за добро познатим чињеницама. Тако, на пример, у тексту о пословном ручку (*The Business Lunch*, 76–78) истиче српску неумереност у јелу и пићу, као и понашање пословних људи које изазива чуђење странаца.⁹ Осим узуса понашања, Капор скреће пажњу и на узусе језичког понашања, неспоразуме у комуникацији који су последица културолошких разлика у прагматичкој интерпретацији исказа, односно разлика у „конверзационим правилима у различитим културама“ (Ашић 2011: 118).¹⁰ На пример, „прескакање“ форми поздрављања и негативне коментаре о изгледу саговорника Капор илуструје у тексту *You Look Terrific!* (189–191):

You bump into an old acquaintance who skips pleasantries like: "Good evening" or "What's new?" Instead, he immediately begins looking you up and down in merciless appraisal. If you've recently put on some weight, he throws open his arms and blurts out: „My God, man, what have you done with yourself? You've put on so much weight! You've really done some mischief to yourself!“ (...) Generally speaking, nobody will ever say that you look just right. The English sentence "You look great", which means nothing but is pleasant to hear, is never uttered here. (190)

⁹ На веома сличан начин Ребека Вест започиње своје друго поглавље о Србији у путописној књизи *Црно јајње и сиви соко*: „Прејели смо се за ручак, што у Београду лако пређе у навику ако је човек довољно издржљив да може поднети сељачку храну која је луксузно припремљена, захваљујући урбаном расипништву намирницама и турској традицији финих и јаких зачина. Супе, сосови и јела са пиринчем овде нису ништа слабији од најбољих које сам пробала. А и људи за столовима око нас припадали су тој истој кухињи: хранљиви, тешко сварљиви, али ни у ком случају бљутави“ (Вест 1989: 200). Описујући пословне ручкове, Р. Вест о српским пословним људима каже: „То су били снажни људи који много говоре, много се смеју, једу и пију, тако да имају попуњена тела и изобразана лица глумца већ после прве младости. Виталност ових Југославена (...) запањујуће се разликује од сваког сличног енглеског скупа. Ови Југословени као да никада нису боловали нити патили у животу“ (Вест 1989: 201).

¹⁰ У лингвистици, овим се проблемима бави интеркултурална прагматика, млада дисциплина која проучава интеркултуралну комуникацију, тј. „комуницирање међу говорницима који имају различито когнитивно окружење, различите ставове, веровања и навике. Проблеми у интеркултуралној комуникацији настају онда када саговорник направи различиту контекстуалну инференцу од очекиване, односно кад погрешно протумачи говорничкове намере“ (Ашић 2011: 118).

Наведене навике у комуникацији објашњавају се као део комуникацијске културе Срба, помирљивим тоном који имплицира њихову дубоку укорененост и немогућност да се промене („that’s how they make conversation“).

2.5. У семантичком пољу традиционалне гардеробе издваја се лексема *шајкача*, будући да је шајкачи посвећен засебан текст који носи наслов „Šajkača – the Serbian Folk Cap“. Већ у самом наслову присутна је и непреведена реч, као термин који се у тексту објашњава, што даје наслову карактер готово речничке дефиниције. Даље у тексту, ова лексема се увек истиче курзивом, тако да је прекључивање кодова и графички истакнуто, али и ослободено појавом множинског облика лексеме (*šajkačas*), добијеног додавањем енглеског наставка на непреведену лексему. Присутне су и друге непреведене лексеме, *šajak-čoja* и *čajka*, у покушају да се укратко објасне дилеме око етимологије лексеме *шајкача*:

Though the homemade šajak-čoja, a type of heavy cloth similar to coarse woolen fabric, originates from a Turkish word, the word čajka means seagull in Russian and it is no suprise that the šajkača represents, in fact, the stylised shape of this most poetic bird. (29)

Описујући шајкачу, Капор ће устврдити и „документовати“ да њен власник одаје своје тренутно расположење или намеру начином на који је носи, нпр.:

No cap in the world so readily reveals the character of the man who wears it on his head! Pulled down to the eyebrows, the *šajkača* sends a signal of danger and the necessity of being on guard; also, it can reveal the hot-tempered character of its owner. Titled sideways towards the ear, it discloses its owner’s batchelor mood and a tendency to drink and make merry; a readiness to surrender to exaggerated feelings, recalcitrance and grief. (29)

Поврх тога, пошто је шајкача „једина капа на свету“ која постаје део униформе у време рата, та се карактеристика преноси на људе који је носе, те Срби „увек помало изгледају као да су у рату“. Обрт у ком се својство одевног предмета пресликава на човека заправо индиректно поставља питање условљености карактера Срба историјским и друштвеним приликама: Срби су људи који не мењају капу кад ратују, чинећи „војску без униформе“ – народну, „трећепозивну“, самоорганизовану, неадекватно одевену и опремљену.

3. КУЛТУРЕ У КОНТАКТУ И КОНТРАСТУ

Лексеме које су у књизи остављене непреведене одредили смо као ознаке појмова специфичних за одређену културу. Култура се у данашње време схвата као динамичка категорија¹¹, отворена у односу према другим културама; ово схватање видљиво је и у анализираној књизи. Капор га је истакао и у једном интервјуу говорећи о младима – „генерацији без пасоша“:

„Они су на компјутерима, они знају сваки паб у Њујорку, сваки ћошак у Гринич Вилицу, али то не вреди, то је виртуелни свет, који ниси дотакао стопалима. Они тек сада добијају пасоше. То је трагедија, зато што не може да се осети вредност Београда ако живиш стално у Београду.¹² Реченица човека из киоска кад заборавиш лову: „Добро, комшија, донећеш сутра“ (...) то је немогуће било где на свету. Не можеш ти, као у некадашњој кафани *Зора*, а сад у некој другој кафани, кад неко наручи шкембиће, да узмеш средину од хлеба и умочиш му у тањир, јеботе!“ (*Марихуана је леј, сањалачки дуван*, интервју, www.knjizevnost.org)

3.2. Да се карактеристике одређене цивилизације и културе могу најјасније истаћи у сагледавању разлика, у књизи је посведочено у тексту *East and West in a Sandwich*, као и у тексту *Pljeskavica Strikes Back* („Пљескавица узвраћа ударац“). Други текст описује смену културних парадигми и уплив западне културе у наше цивилизацијске просторе, односно експлицитни сукоб старог и новог – киоска на којима се продаје роштиљ и Мек Доналдса (88–90).

4. ЗАКЉУЧАК

За разлику од превода књижевноуметничких дела у којима је циљ преводиоца да успостави одређену равнотежу између језика оригинала и језика превода – па и између изворне и циљне културе, Капор као свој основни циљ експлицитно промовише представљање одређене културе читаоцима других култура. Стога се у енглеском тексту задржавају лексеме српског језика, које припадају неколиким „културно специфичним“ семантичким пољима, издвојене курзивом.

¹¹ Тако Брунер каже да „више није корисна фикција замишљати `културу` као етаблиран, готово неопозиво стабилизиран начин мишљења, вјеровања, дјеловања, просуђивања“ (Брунер 2000: 107), а Месић сумира ставове савремених истраживача који одбацују традиционална гледишта по којима су културе статички, затворени, самодовољни системи, „везани уз одређени простор, који се међусобно односе као сударајуће биљарске кугле (Хердер)“ (Месић 2006: 242).

¹² Истицање наше.

Коментари преводиоца који припадају сфери тзв. хипертекстуалног карактера превода, односно тексту (паратексту) који прати главни текст (фусноте, речник и сл., в. Женет 1982: 9) у анализираној књизи добијају потпуно друкчији статус, близак статусу објаснидбених елемената (лексема, синтагми, апозиција). Укључујући се на тај начин у ауторски текст, ови коментари (на пример: *Šajkača – the Serbian Folk Cap; šajak-čoja, a type of heavy cloth similar to coarse woolen fabric; klekovača (juniper brandy)* и сл.) постају равноправни сегменти основне приче о јединицама културе и српском менталитету.

ИЗВОРИ

Капор, М. (2006): *A Guide to Serbian Mentality*. (J. White, R. White, B. Bakić, D. Parenta, G. Kričković, N. Kojić, A. Selić & Mirjana Dragović, Trans.). Belgrade: Dereta.

Марихуана је леј, сањалачки гуван, интервју с Момом Капором: www.knjizevnost.org/intervju/97-momo-kapor-intervju, разговор с Момом Капором водио Марко Видојковић

Predstavljen vodič Mome Kapora na engleskom, www.mondo.rs/v2/tekst.php?vest=22296

Миладин 2008: Irena Miladin, *A Guide to Serbian Mentality* by Momo Kapor, book review, ELTA newsletter february 2008

Умро Момо Капор, Politika.rs/rubrike/kultura, 3. 3. 2010.

ЛИТЕРАТУРА

Ашић 2011: Т. Ашић, *Наука о језику*, Београд–Крагујевац: Веоbook – Филолошко-уметнички факултет.

Брунцел 2002: Р. Brunzel, *Kulturbezogenes Lernen und Interkulturalität: zur Entwicklung kultureller Konnotationen im Französischunterricht der Sekundarstufe*, Tübingen: Narr.

Брунер 2000: J. Bruner, *Kultura obrazovanja, s engleskog prevela Božica Jakovlev*, Zagreb: EDUCA

Вест 1989: R. Vest, *Crno jagnje i sivi soko*, Београд–Сарајево: BIGZ – Veselin Masleša.

Винфорд 2003: D. Winford, *An Introduction to Contact Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Влахов, Флорин 1980: С. Влахов, С. Флорин, *Непреводимое в переводе*. Москва: Международные отношения.

Галисон 1991: Galisson, R., *De la Langue à la culture par les mots*. Paris: CLÉ International.

Дарам 1991: W. Durham, *Coevolution: genes, culture, and human diversity*. Stanford: Stanford University Press.

Торић-Француски 2008: В. Djorić-Francuski, And What's Culture Got to Do With It? In A.V. Jovanović & R. Vukčević, (Eds.), *ELLSSAC proceedings of the International Conference English Language and Literature Studies: Structures across Cultures, Vol. II* (pp. 145-160). Belgrade: Faculty of Philology.

Женет 1982: G. Genette, *Palimpsestes: la Littérature au second degré*. Paris : Le Seuil. coll. Points Essais.

Иниго Рос 2003: Inigo Ros, M., *Cultural Terms in King Alfred's Translation of the "Consolatio Philosophiae"*. Valencia: Universitat de Valencia.

Ковачевић 1998: М. Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд: Рашка школа.

Кристал 1999: Кристал, Д., *Енциклопедијски речник модерне лингвистике*, Београд: Полит.

Месић 2006: М. Mesić, *Multikulturalizam – društveni i teorijski izazovi*, Zagreb: Školska knjiga

Савић 2011: М. Савић, *Милисав Савић (Незаобилазни водич кроз његовици и интимни свијет Милисаве Савића)*, Београд: ЈП Службени гласник

Чик 1999: G. Chick, The units of culture. Pennsylvania: The Pennsylvania State University. Retrieved April 2010, from <http://www.personal.psu.edu/gec7/Units.pdf>.

Џајлс, Синклер 1979: Giles, H. & Sinclair, R., *Language and Social Psychology*. Oxford: Blackwell.

Пијана Р. Џутура

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Philology

STYLE EFFECTS OF (NON)TRANSLATING IN „A GUIDE TO THE SERBIAN MENTALITY“ BY M. KAPOR

Summary: The paper studies different style effects which include translating or non-translating of cultural specific terms in the book A Guide to the Serbian Mentality by Momo Kapor. The book, which consists short texts connected by the topic of the specific mentality, cultural and behavioural patterns of the Serbian people, contains many culture-bound lexical items, phrases and idiomatic expressions in Serbian. Therefore, special attention is given to the examples of different modes of explanatory sequences which contain lexical items and phrases in Serbian. Such sequences are seen as markers of overlapping different cultures, beliefs and values in literary pieces of this kind.

Key words: translation, Momo Kapor, culture, values, style, code.